

TARTALOM.

	Lap
<i>Bekey Imre Gábor</i> : A pálvölgyi barlangrendszer (7 képpel és 1 vázlatrajzzal)	76
I. A feltárás története	76
II. Déry-barlang	79
III. Bagyura-barlang	83
IV. Jordan-barlang	85
<i>Benkó Mihály</i> : Tihany (8 képpel és 1 térképmelléklettel)	100
<i>Déry József</i> : A körmöczbányai vándorgyűlés (3 képpel)	137
Az Österreichische Touristen-Klub látogatása (2 képpel)	35
Késmárky Gyula (1 képpel)	176
Manastir (2 képpel)	110
Prasiva (2 képpel és 1 térképvázlattal)	233
<i>Fényes Henrik</i> : Magyarország hercegprimása és a turistaügy	88
<i>Hoffmann Ottó</i> : A Bükkök gerinczén (3 képpel)	29
Ötztali csúcsok (5 képpel)	191
<i>Laufer István</i> : M. T. E. Si-csoportja	230
<i>Lakner Károly</i> : Egyesületünk kirándulása Wien és környékére (3 képpel)	241
<i>Parcsami Henrik</i> : Az éjféλι nap országa (5 képpel)	22
Karácsonyfaünnepély Cséven	85
<i>Dr. Réthly Antal</i> : Az időjárás a Dobogókőn 1911-ben	122
Két nap a Gainán (5 képpel)	70
<i>Schmidt Gizi</i> : Téλι kóborlás (6 képpel)	52
<i>Dr. Schwicker Richárd</i> : Weissshorn (5 képpel)	144
<i>Dr. Soltész Elek</i> : A Skjaeggedalsfos (4 képpel)	202
<i>Dr. Strömpl Gábor</i> : Bosznia-Hercegovinai útiképek (3 képpel)	210, 247
<i>Szabó János</i> : Az Ötztali Wildspitze (6 képpel)	60
Két nap a Tátrában (7 képpel)	157
<i>Teschler László</i> : Táttra-túrák (7 képpel)	1
<i>Dr. Thüring Gusztáv</i> : A Magyar Baedeker előrajza	50
Elnöki megnyitó	97
<i>Ifj. Thüring Gusztáv</i> : Irottkő és Kalaposkő	255
<i>Vargha Tivadar</i> : Mátrai várak (4 képpel)	185
Sirok vára (5 képpel)	14
<i>Dr. Weninger László</i> : Néhány szó a sziklamászásról	119
<i>Zuber Oszkár</i> : Sziklaösvényeken (7 képpel)	114, 168
<i>Magyar Turista-Szövetség</i>	225
<i>M. T. E. Si-csoportjának ügyrendje</i>	232

bejegyzés történt. De ezeknek se mindegyike volt hálóvendég. A jövedelem vajmi csekély.

Harmadnap reggel nagyon szép napra virradtunk s azt terveztük, hogy a gerinczatat választjuk és azon megyünk le *Kishalmágyra*. De lenn a völgyekben hatalmas köd emelkedett. A felhőképződés a szemünk előtt ment végbe. Az egyes hegycsúcsok lassan elmerültek a mindinkább emelkedő felhőtengerben és mi még a *Gainán* úgy állottunk a köd felett, mint a bibliai *Noé*-bárka menekültjei. De mi nem voltunk kiválasztottak. Lassan már a *Gaina* csúcsára is fátyol borult és a lemenetelre is a rövidebb és gyorsabb utat, a *Sirbulvi-völgy* mentén kellett választanunk. Az eső lenn megint elfogott, de a mikor este *Aradra* érkeztem két kellemes nap emlékével lettem ismét gazdagabb. A menedékházat az *Aradi Turista-Egyesület* ünnepélyesen csak 1913-ban akarja felavatni, a mikor már teljesen fel lesz szerelve és a meteorológiai állomás is kifogástalanul működve értékes megfigyeléseket is szolgáltatott. A vidék kulturális érzékkel nem bíró oláh lakóinak jóindulatába avval sikerült a menedékházat bebiztosítani, hogy a tető két sarkán egy-egy kereszt van, továbbá az egyik oldalon az oláhok védszentjeinek: Szent Péternek és Pálnak festett képe van elhelyezve. De úgy vettem észre, hogy a két szentnek a klíma sehogyszem tetszik, mert különösen szent Pál kezdi otthagyni az oláhokat.

Dr. Réthly Antal.

A pálvölgyi barlangrendszer.

A feltárás története.

7 képpel és egy vázrajzzal

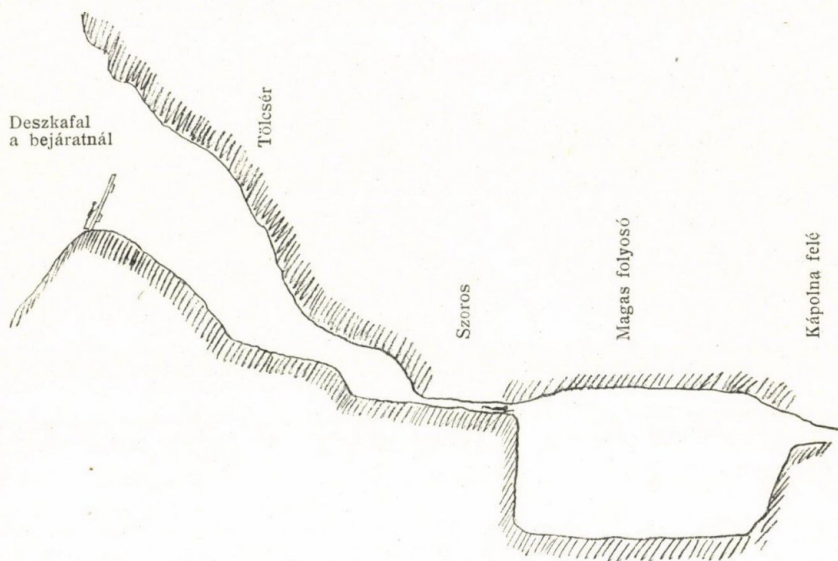
A pálvölgyi barlang kikutatása nem régi keletű, hisz a kőbánya sem több 30 évesnél. Déry József volt az első, aki 1902 április 27-én a szépvölgyi úton Pfinn József társaságában sétálva, a kőbánya előtti bányaóri lak előtt levő kis kertecskében földbe szúrt és virágok feltuttatására használt pálcaalakú cseppkövekből barlang létezésére következtetve, eziránt az őrnél nyomban tudakozódott, ennek vezetése mellett, póznákra kötözött gyertyák világa mellett a bánya nyugati sarkában tátongó hatalmas tölcéserszerű nyílással bíró barlangba ereszkedett s az abban látott cseppkőfüggöny szépségén fellelkesülve, a turisták figyelmét erre felhívta s pár nap múlva (1902 május 11-én) azt a barlang iránt érdeklődő dr. Jordan Károlynak megmutatta. Abban az időben ezen általam *Déry-barlangnak* keresztelt barlangon kívül az egyazon repedési síkban, de jóval mélyebben fekvő *Bagyura*- és az őrház lejáró alatti kütszerű *Jordan*-barlang bejárata volt ismeretes.

Dr. Jordan Károly vezetése mellett indult meg aztán első sorban a felsorolt barlangok szakszerű kikutatása.

1904-ben a véletlen hosszas és eredményes barlangkutatások okozója lőn. A bánya keleti részében ugyanis egy legelésző birka alatt

leszakadt a laza agyagréteg és az állat egy mély üregbe bukott. A bányafelügyelő fia, Bagyura János az állat kimentése céljából bemászott az üregbe és álmélkodva látta, hogy annak folytatása is van. A jelenleg „Pálvölgyi-barlang“ név alatt ismeretes barlangrészt, tehát joggal *Birka barlangnak* is lehetne elnevezni. Ezen baleset után nem-sokára dr. Jordan és társai ismét kijöttek a bányába és ekkor a kis János elvezette a kutatókat az újonnan felfedezett üregbe és az általa már akkor bejárt onnan nyíló folyosóba. A kutatók még aznap a *Kőhid* és a *Színházig* vezető járatokon nyomultak előre.

A következő vasárnapokon kikutatták a *Kőhid* mögötti úgynevezett *Nagy-Körforgalom* szűk csatornáit. Azután lehetoltak a

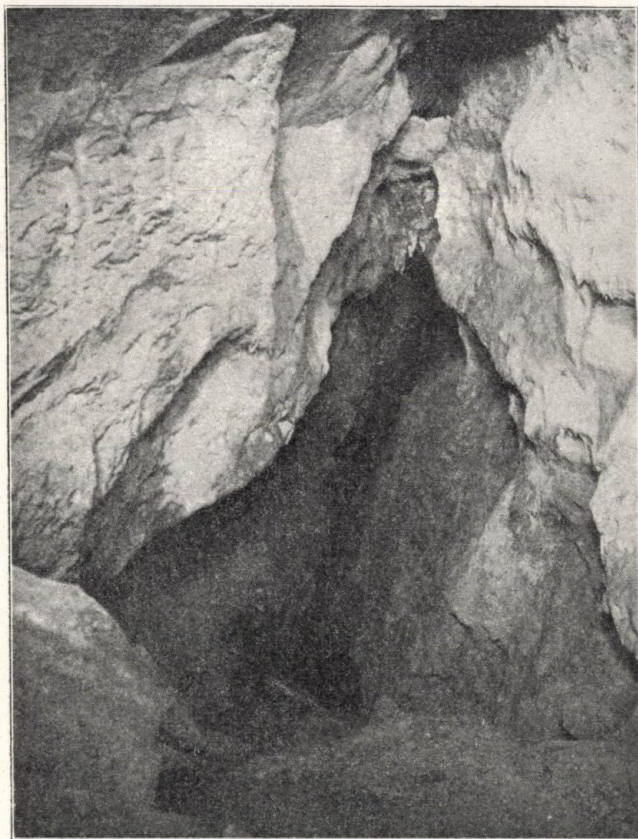
A Déry-barlang keresztmetszete.

(Bekey Imre Gábor eredeti vázrajza.)

mélyen fekvő *Színház* hatalmas termébe s onnan lejjebb a *Bástya* és *Magas-folyosón* át az akkor még rendkívül szűk *Scholtzpróbáig* jutottak. Legutoljára maradt a *Nagy-Kőtől* nyugati irányba húzódó *Labirintus-folyosó* kikutatása, a hol a régi bejárat alacsony lejtős járatának találkozása közelében az akkor még ki nem ásott *Kutyaszorító* megkerülése után a látszólag vak *Emeleti-folyosóig* jutottak. Itt is ki kellett az út folytatását ásni.

A sikereken felbuzdulva dr. Jordan Károly és társai a nyolcz méter mély *Inczelógónál* a *Geológus-folyosót* terpezs támasztékban traversálva felfedezték a *Plökl-falat* és a *Jordan-falon* át a mély fekvésű *Rádium-termet*. Majd később az Inczelógó mellett déli irányban húzódó folyosót kutatták ki a *Kupoláig*. Abban az időben itt végződő folyosó sarkában ismét a véletlen vezette tovább a kutatókat. 1906 június

15-én egy omladékkő eltolódása folytán támadt parányi nyíláson át erős légáramlat hatolt be, a mely arra figyelmeztette Scholtzot és társait, hogy a folyosónak folytatása van. Hozzáálltak a bontáshoz és többórnyi nehéz munka után a nyílást annyira kibővítették, hogy Bagyura Tamás bemászhatott rajta. Rövid idő múlva már jelezhetette a bátor ifjú, hogy egy terembe: a mostani *Miczi-terembe* és az *Ebéd-*

Déry-barlang. Lejárat a tölesérben.
(Bekey Imre Gábor fényképe.)

lőbe jutott. Társai mind követték és ujjongva rohantak az *Ötösök* folyosóján végig, a hol a *Kis-Körforgalmat* is felfedezték,

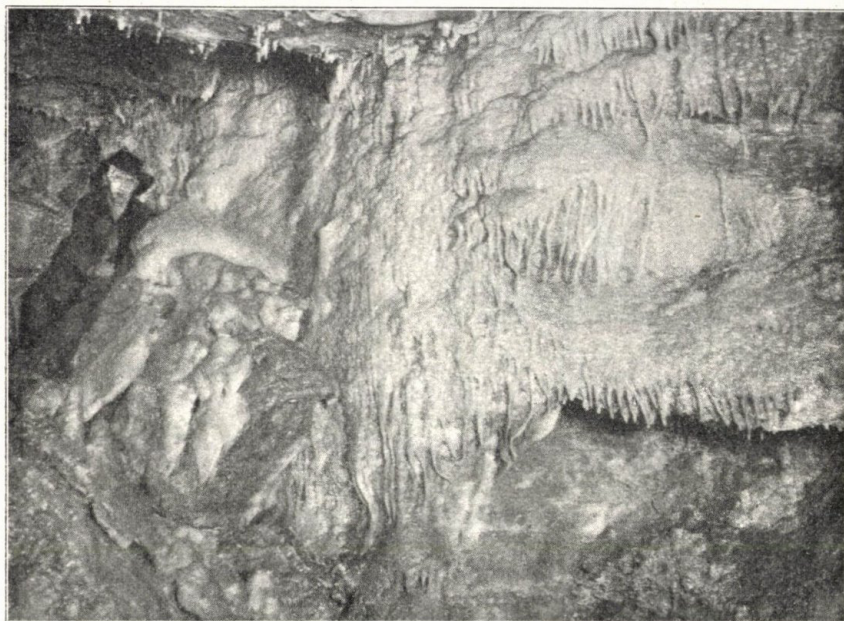
1909 februárban társaimmal együtt az *Ebédlőből* a húsz méter hosszú *Piller-folyosó* elöl a sziklatorlaszokat eltávolítva, a barlang ez-ideig ismert legszebb stalagmitjait fedeztük fel, 1910. évben pedig én végeztem dinamit segítségével sikeres új feltárásokat.

I.

A Déry-barlang.

A kimélyített kőbánya legszélső nyugati szárnyában a felszín magassága közelében egy bedeszkázott hatalmas üreg tátong. A harmincz évvel ezelőtt megkezdett robbantások legelőször ezt a barlangrészt tárták fel.

A három méter magas, ferdén befelé hajló deszkapalánk óvatos megmászása után egy hatalmas, meredeken lefelé lejtő, gyönyörű szikla-

Cseppkő-függöny és fehér stalagmit a Déry-barlangban. (Bekey I. G. fényképe.)

tölcsérbe szálltunk alá, a melynek felső falait és cseppkőveit sötétzöld moszat disziti. A tölcsér hossza körülbelül 20 méter és feneke lépcsőzetesen csik. Az első lépcsőtől jobbra, vagyis északra egy a tölcsér irányával párhuzamosan haladó magas, de szűk és rövid folyosó benyilója torkollik, a melyben nyolcz métert előre haladva egy 5 méter magas merőleges fal elé jutunk. Ennek megmászása után egy kényelmetlenül alacsony és szűk, cseppkőképződményekkel sűrűn borított oduba, az *Ebédlőbe* bújhatunk, a honnan a tulsó oldalon egy szűk és merőleges kürtön át kötél segélyével ismét az imént elhagyott folyosóba térhetünk vissza.

Ismét belépünk a nagy sziklatölcsérbe, hogy a második lépcsőn lebocsátkozva a végén félméternyire összeszűkülő sziklafalak között egy a lábunk előtt sötétlő rendkívül keskeny, öt méter hosszú vízszintes,

a közepén könyöklő csatornán beljebb hatolhassunk. A csatorna elé gyülemlik úgy a tölsér fenekén aláguruló, mint a mennyezetről alá hulló nagymennyiségű éles törmelék, úgy hogy a nyílás előbb-utóbb teljesen be fog temetődni. A lehatolás előtt már most is minden alkalommal ki kell előbb kotorni, de azért a csatorna így is oly szűk,

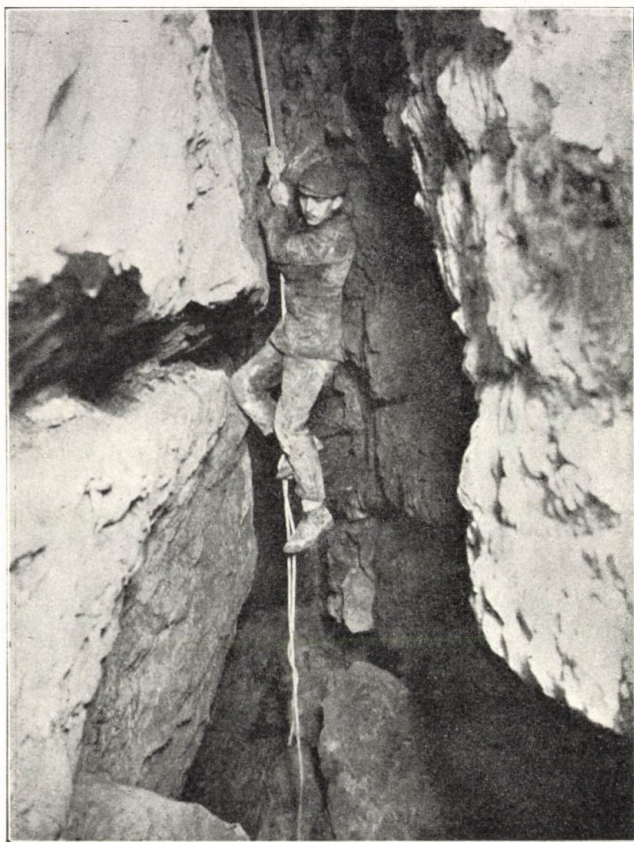

Út a Kápolna felé. (Déry-barlang.) (Bekey I. G. fényképe)

hogy csak oldalfekvésben lehet rajta keresztülpréselődni és a legóvatosabb mozdulatok ellenére leszakad a ruha rólunk és vállunkról lehorzsolja a bőrt.

A csatorna egy kis oduba torkol, a melynek fenekén egy szépen kifejlett, terjedelmes stalagmit derekára erősítve kötelünket és a hágsót, előbb egy ferdesikű, majd egy mélyen alámosott függőleges falon nyolcz méternyi mélységbe kell egy magas folyosóba alábocsátkoznunk. A folyosón nyugati irányban 15 métert haladva a fal jobb oldalán egy függönyszerű cseppkőfalrészlet és egy gyönyörű, tündöklően

fehér stalagmitot találunk. A stalagmit tele van apró kagylószerűen kiképzett vízmedencézékkal. Az egyikbe, már több mint nyolcz évvel ezelőtt egy darab kétfillérest helyeztek, de az mai napig nem vonódott be. A pálvölgyi barlang e részében a cseppkőképződmények még teljes épségükben megmaradtak, mert ezt a barlangot, holott a leg-régebben ismeretes, a fárasztó és veszélyes leszállás miatt ezideig kevés

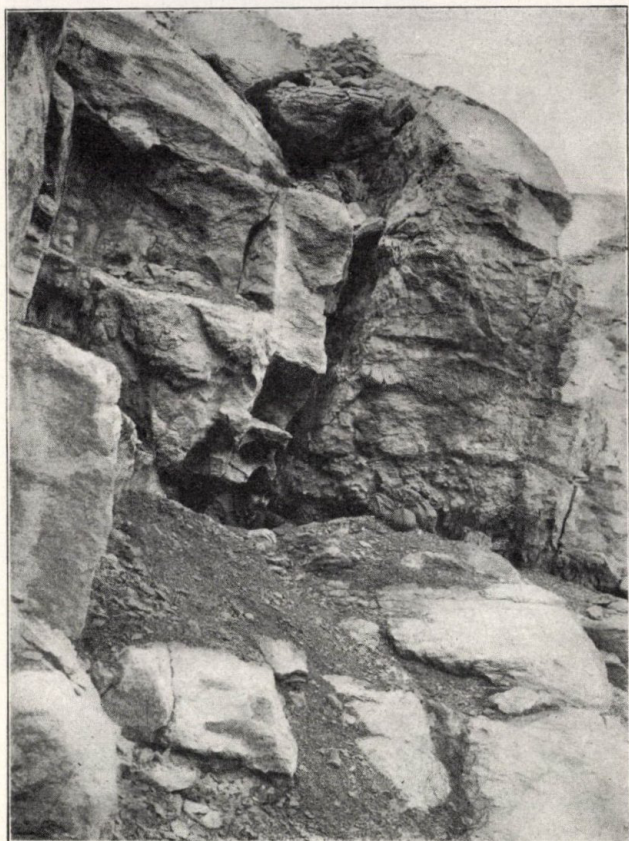

Lebocsátkozás az I. barlang ebédlőjébe. (Bekey I. G. fényképe.)

turista látogatta. Ezideig csak egyetlenegy hölgy merészkedett ide, dr. Jordan Károlyné, a ki félelem nélkül, férjével vetélkedve vett részt a kutatásokban.

A folyosó baloldalán a fenék lemélyed és 5—6 méternyi út után egy magas, de keskeny ágban végződik. Ennek az ágnak baloldali falán, a mennyezethez közel, van egy csatornaszerű szűk párkány, a melyen hasoncsúszva egy hasadék elé jutunk, melynek fala telve van hófehér borsós cseppkőképződményekkel.

Ebben a folyosóban a fényképezés alkalmával, melyet nagymennyiségű magnéziummal végeztem, ijesztő, de mulatságos eset történt velem. A magnéziumpor felvillanásakor előállott hatalmas levegőrázkódástól a mennyezetről a nyakamba szakadt valami súlyos tárgy. A koromsötétségben kőhullásnak hittem, de a szememet verdeső ezernyi denevér felvilágosított a hullás eredetéről. Míg társam gyufát gyújtott, bizony csúnyán összemartak a megrémült állatok.

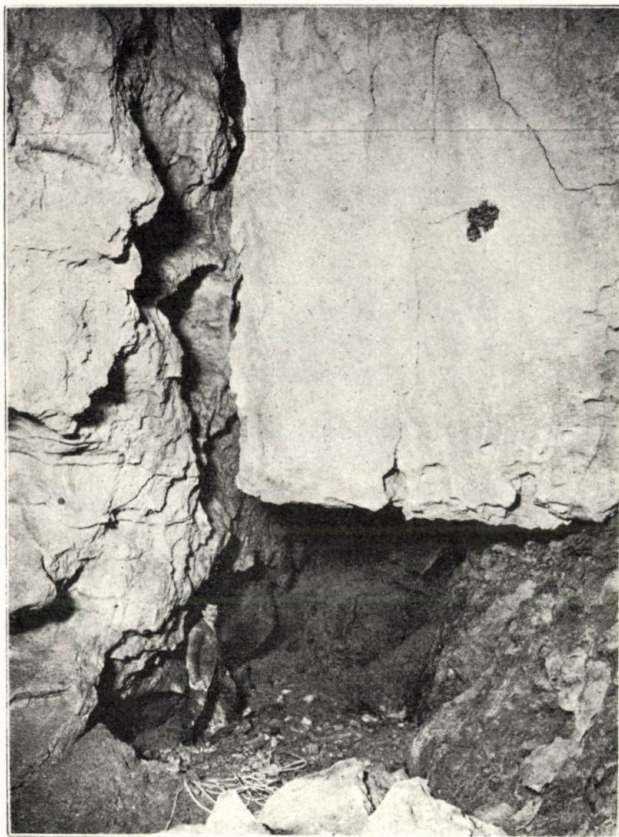
A Bagyura-barlang bejárata. (Bekey Imre G. fényképe.)

A Déry-barlangnak ezideig csakis a fent felsorolt részletei ismeretesek, holott kétségtelen, hogy szorgosabb kutatással még számos folyosót és termet lehetne abban felfedezni. A Déry-barlang folyosója a leszállás környékén még nemrég egy kürtővel összeköttetésben állott az alatta elterülő Bagyura-barlanggal, de a kőhullás ezt az utat már betemette.

II.

A Bagyura-barlang.

A Déry-barlangból kimászva, az alatta jóval mélyebben fekvő Bagyura-barlang felé sietünk. Ezt a barlangot Bagyura Tamás nevéről neveztem el, így akarván meghálálni ennek a szerény, de a barlangkutatás terén nagyérdemű fiatal embernek megfizethetetlen szolgálatait.

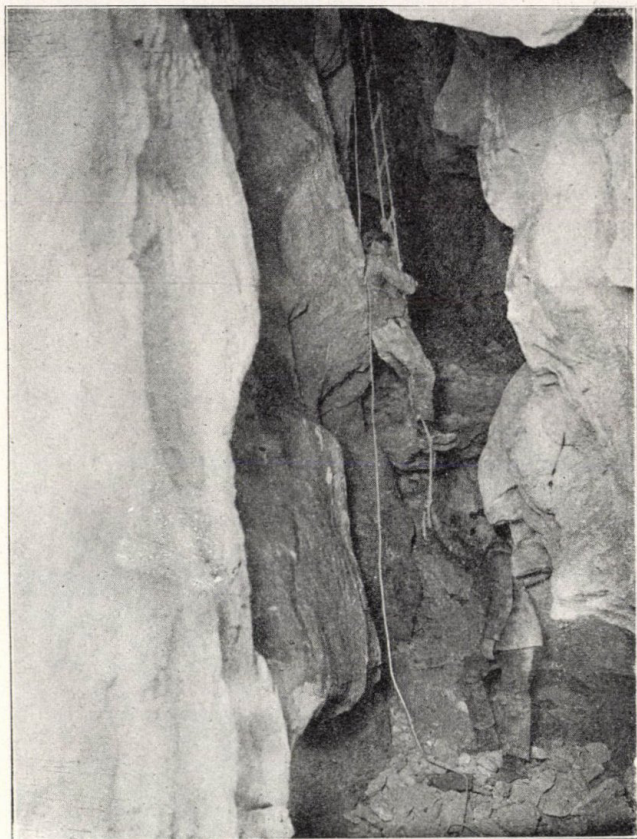

Bagyura-barlang, függő-kő. (Bekey Imre Gábor fényképe.)

Ő volt a fényképezés, a felmérések, az adatgyűjtés és a dinamitrobantások fáradságos munkáinál hű segítőtársam.

A Bagyura-barlang a bánya déli falának egyik kiszögellésében fekszik. Bejárata szűk, meredeken lefelé lejtő, a melyen kötél segítségével egy hat méter mélységben fekvő gyönyörű, szép, tágas és magas terembe érünk. A Pálvölgyi-barlangrendszernek ez az egyetlen kifejezetten teremzerű képződménye, a többi csak kibővült vagy egész

szűk folyosó. A terem feke a mennyezetről aláhullott óriás sziklatömbökkel van telve, a melyek alatt kényelmesen bujkálhatunk. A bejáratnál szemben egy négyszögletes, függeni látszó háznagyságú sziklatömeg ragadja meg figyelmünket, a mely telve van egymáshoz simult telelő denevérrel. Ezen sziklatömb baloldala teljesen szabad és egy tekintélyes magasságig húzódó kivájt folyosót alkot a melyen át térd-

Jordan-barlang. Lebocsátkozás a legfelső folyosóba.
(Bekey Imre Gábor fényképe.)

és könyöktámaszban nem is olyan régen, a Déry-barlangba juthattunk. Ez a rész azonban ma már szintén betemetődött.

A függő sziklatömb alatt alig néhány métert haladhatunk, mert az alázuhant törmelék útunkat állja.

A terem délfelé eső mélyebb részében egy 30 méter mély szűk csatornát találtam, a mely nyugati irányban egy ugyanolyan hosszúságú folyton szűkülő folyosóban végződött. Ez a barlang sincs még teljesen kikutatva és még számos meglepetést rejteget.

III.

A Jordan-barlang.

Az egész barlangrendszer legszűkebb és legmélyebb része. Eddig ismert részei kifejezetten csak lefelé terjednek. Közvetlen a bányász lakása lejárója alatt nyílik. Két kisméretű lejárata van. Egy felső és egy alsó. A felső nyíláson át egy kisebb üregbe jutunk, a melynek északi része függélyesen nyolcz métert esik, úgy hogy csak kötélhágcsóval bocsátkozhatunk alá. Az alsó nyílás egy meredek törmelék-kúpon át vezet le a folyosóba. A kisterjedelmű folyosó fenekén van egy szűk nyílás, a mely minduntalan eltemetődik. A lebocsátkozás itt hasonlóan kötélhágcsóval történik majdnem azonos körülmények között, csak hogy mennél lejjebb hatolunk, annál szűkebb kürtőkön és repedéseken kell keresztül préselődnünk. Eddig ismert részei csupa nehéz mászóhelyek, az érdekesség teljes híjával. Csak a legfelső része volt fotografálható.

A lehatolás ezideig legfeljebb 30 méterig sikerült, habár egyesek ezt a tekintélyes mélységet lebecsülve, többet is állítanak. Valószínű, hogy a Dachsteinmészköre vagy dolomitra települt nummulit mészkőréteg vastagsága nem több 40 méternél, habár ez nem zárja ki, hogy a barlang az előbb említett két mészkőrétegben tovább ne folytatódjék.

A barlangot eleinte Kút-barlangnak nevezték, csak később keresztelték át dr. Jordan Károly tiszteletére.

Van a bányának ezenkívül még több ürege, rése, de ezek legáltalában jelenleg még jelentéktelenek.

Bekey Imre Gábor.

Karácsonyfa-ünnepély Cséven.

A M. T. E. december 8-án tartotta Cséven, az Esztergomi Osztállyal karöltve, karácsonyfa-ünnepélyét. Az ékességeitől megfosztott természet hasonló volt a szegény, elhagyott, didergő gyermekek csapatjához, a kik a küzdelmes életnek megfagyott rögein botorkálnak. De a rideg külsőnek elragadó bájta kölcsönzött a felhőtlen égről alámosolygó nap, melynek sugarai eljutottak oda is, a hová máskor a zöld lombok árnyéka miatt el nem hatolhatnak. Az emberszeretet napja hevítette a turisták szívét, a kik mosolyt és derít árasztottak maguk körül, s a jólétnék árnyékában szerénykedő csemetéknek vitték a boldogság csökját.

Ünnepi fenség honolt a faluban is s annak iskoláját az ügyesség és találékonyság öltöztette díszbe. Kauzál István, Brillí Gyula és Fényes Henrik már előző napon mindent elrendeztek a csévi tanítói kar közreműködésével, hogy a jótékony-ság oltára méltó legyen a szívből jött áldozathoz. S az esztergomiaknak 40, a budapestieknek 60 tagból álló csapata úgy találta, hogy a szíveknek karácsonyi hangulata öltött testet. — Megható volt a plébános énekes miséje alatt az esztergomi dalárdának, majd a tót ajkú községnek sok szép magyar egyházi éneke. Az őszinte háladatosságnak volt ez anyagi megnyilatkozása, a miért Isten ily gyönyörűségben részesítette a szegényeket és gazdagokat egyaránt. De dicséret illeti az esztergomiaknak buzgó karnagyát, Math Gyulát, s a magyar nyelvnek és érzésnek hűsies apostolát, Szemerédi Ágostont, a csévi kántorát.